

BÖYÜK BRİTANİYANIN VERGİ SİSTEMİ

Böyük Britaniya Qərbi Avropanın ən yüksək inkişaf ölkələrindən biridir. Bu ölkə vergi elminin vətəni hesab edilir. Böyük Britaniyanın vergi sahəsində olan təcrübəsi Azərbaycan üçün çox faydalı ola bilər. Bu ölkənin vergi sisteminin 200 yaşı var; onun davamlılığı vaxt və zaman tərəfindən sübut edilib.

Böyük Britaniyanın dövlət büdcəsinin əsas gəlirini – gəlir və xərc vergisi, gömrük rüsumu, aksiz vergisi, sosial sığorta ödəmələri və kapital vergisi təşkil edir.

► GƏLİR VERGİSİ

Böyük Britaniyada tətbiq edilən əsas vergi növlərindən biridir. O, gəlir məbləğindən asılıdır. Bu vergi növündən azad olan ilkin məbləğ 6 475 f.st təşkil edir.

Vergi dərəcəsi	Dividentlərdən gəlir	Bank yığım hesablarından	Digər	İlkin məbləğdən yuxarı olan gəlir məbləği, f.st (illik)
Başlanğıc səviyyə	0%	10 %	0%	0—2 440
Baza səviyyəsi	10 %	20 %	20 %	2 441—37 400
Maksimal səviyyə	32,5 %	40 %	40 %	свыше 37 400

► MƏNFƏƏT VERGİSİ

Böyük Britaniyada fəaliyyət göstərən hər rezident və qeyri rezident təşkilat, o cümlədən xarici şirkətin filialı, mənfəət vergisi ödəməlidir (corporation tax). Filialın mənfəət vergisinin hesablanması filialın Böyük Britaniyadan kənarında da çəkdiyi xərclər nəzərə alınır.

Mənfəət	Vergi rüsumu
300 min f.st - dək	21%
300 min – 1 500 min f.st	300 min x 21% + fərq x 7/400
1 500 min f.st yuxarı	28 %

► KAPİTAL ARTIMI VERGİSİ

Kapitalın artımı kapital aktivlərin satışından əldə edilən gəlir nəzərdə tutulur. Bu aktivlərə daşınmaz əmlak ilə yanaşı maliyyə aktivi də aiddir (səhmlər, istiqrazlar və s.). Vergi məbləği kapitalı xalis (marjinal) artımından (xərc və zərər çıxdıqdan sonra) hesablanır. Verginin səviyyəsi əmlakın sahibdə olan vaxtdan və ümumi vergiyə cəlb olunan gəlir məbləğindən asılıdır. Fərdi sahibkarlıq ilə məşğul olan üçün bu vergi məbləğinin hesablanması kommersiya təşkilatından fərqlənir. Belə ki, ilkin kapital artımına görə fərdi sahibkara müəyyən güzəşt nəzərdə tutulur (9200 f.st illik). Lakin, digər müəssisələrə bu güzəşt tətbiq olunmur. Xərclərdən tutulan vergilər deyildikdə əlavə

dəyər vergisi (VAT – value added tax) nəzərdə tutulur. Bu vergi növü BB-nin ərazisində həyata keçirilən bütün mal və xidmət təchizatı əməliyyatlarına, o cümlədən Avropa İttifaqı ölkələrinə ixrac əməliyyatlarına şamil edilir. İllik dövriyyəsi 67 min f.st yuxarı olan bütün təşkilatlar ƏDV ödəyiciləri hesab edirlər və onlar müvafiq qaydada qeydiyyat alınırlar. Lakin bəzi müəssisələr (məsələn xidmət təşkilatları) illik dövriyyələri 26 min f.st ötdükdə ƏDV qeydiyyatından keçməlidirlər. Əlavə dəyər vergisinin uçuotu Azərbaycanda olduğu kimidir. Burada müəssisələr ƏDV hesabatını hər üç aydan bir verirlər. ƏDV ödənişinin gecikdirilməsinə görə vergi məbləğinin 2-5%, ƏDV qeydiyyatının gecikməsinə görə isə vergi məbləğinin 5-15% dərəcəsində cərimə tətbiq edilir.

Kateqoriya	Vergi dərəcəsi	Şərtlər
Standart	17.5 %	
Azaldılmış	5 %	Xeyriyyə cəmiyyəti və ev təsərrüfatlarında istifadə olunan yanacaq və elektrik enerjisinin alınmasına tətbiq olunur
Sıfır	0 %	Qida məhsulları, uşaq geyimi və ayaqqabı, kitab və qəzet, xeyriyyə məqsədli yeni yaşayış binaların satışı, ictimai nəqliyyat, dərman və əlillərin istifadə etdiyi ləvazimatlar. Bu məhsulları satışını həyata keçirən təşkilat ƏDV qeydiyyatında azaddır. Lakin o, yerli vergi orqanlarından müvafiq icazə almalıdır.

► AKSİZ VERGİSİ

Aksiz vergisi yanacaq üçün pərakəndə satış qiymətinin 50%-dək müəyyənləşir. Siqaretlərə şamil edilən aksiz vergisi isə ya hər 1000 ədədə 112.07 f.st, və ya pərakəndə satış qiymətinin 22%-nə bərabərdir. Alkoqol içkilərinin ak-

siz vergisinin dərəcəsi içkidə olan spirtin səviyyəsindən asılıdır.

► GÖMRÜK RÜSUMU

Gömrük rüsumu Avropa İttifaqına daxil olmayan ölkədən idxal olunan məhsullara Avropa İttifaqının gömrük tarifinə müvafiq alınır. Avropa İttifa-

qı ərazisində məhsulların hərəkəti məhdudlaşmışdır. Burada yalnız idxal edən ölkədə tətbiq edilən dərəcələrdə aksiz və ƏDV vergiləri tutulur. Herb rüsumu Torpaq vergisi (Stamp duty Land tax). 2003-cü ildə qəbul edilmiş Maliyyə haqqında qanuna əsasən tətbiq edilir. Torpaq və ya daşınmaz əmlak ilə bağlı əməliyyatların icrası zamanı xüsusi vergi bəyannaməsi tərtib edilir. Bu bəyannamə 30 gün ərzində Vergi Tutulmaları İdarəsinə təqdim

edilir və müvafiq ödəniş həyata keçirilir. İdarə əməliyyatın Torpaq registrində qeydiyyatı üçün xüsusi sertifikat verir. Vergi tutulmaları nöqtəyi nəzərdən torpaqla bağlı əməliyyatlar iki kateqoriyaya bölünür:

- depressiv regionlarda olan torpaqlar və digər torpaqlar
- rezident əmlakında və qeyri rezident olan torpaqlar

Bu vergi növünə həm də səhmlərin, payların və qiymətli kağızların alqı-satqı əməliyyatları cəlb olunur. (0.5%)

	"Depressiv regionlarda" olan əməliyyatların dəyəri, min f.st.		"Digər torpaqlarda" olan əməliyyatların dəyəri, min f.st.	
	Rezident	Qeyri rezident	Rezident	Qeyri rezident
0 %	0 – 150	0 – 150	0 – 125	0 – 150
1 %	151 – 250	151 – 250	125 – 250	151 – 250
3 %	251 – 500	251 – 500	251 – 500	251 – 500
4 %	500-dən yuxarı	500-dən yuxarı	500-dən yuxarı	500-dən yuxarı

Sosial sığorta sisteminə ödənişlər (national insurance contribution). İşçi və işəgötürən tərəfindən ödənilir. Müəssisənin ödəyəcəyi məbləğ işçinin həftəlik gəlirindən asılıdır. Bu

göstərici 100 f.st artıqdırsa, müəssisə işçinin əsas iş yerində qazandığı əmək haqqının 11%-ni, digər iş yerindən qazandığı əmək haqqında isə 12.8%-ni ödəyir.

Həftəlik gəlir, f.st	Əsas iş yeri	Digər iş yeri
0 – 90	0 %	0 %
90 – 105	0 %, formal rüsum əmək haqqının 87-100 olduqda	0 %
105 – 770	0 % (87-dək); 11 % (fərqdən)	0 % (90-dək); 12.8 % (fərqdən)
770-dən yuxarı	0% (90-dək) ; 11 % (105-770); 1% (qalan fərqdən)	0% (90-dək); 12.8 % (105-770); 1% (qalan fərqdən)

▶ YERLİ VERGİ TUTULMALARI

1987-ci ildə qəbul edilmiş qanuna əsasən ("Yerli idarəetmə orqanlarının maliyyələşməsi haqqında") yerli idarəetmə orqanları dörd əsas mənbədən

maliyyələşir: təsərrüfat fəaliyyətinə vergi, bələdiyyə vergisi, hökumət dotasiyaları, ödəniş və tutulmalar. Bələdiyyə və təsərrüfat vergiləri bütün gəlirlərin 75%-ni təşkil edir. Təsərrüfat vergisini daşınmaz əmlakı qeyri yaşayış

məqsədi ilə istifadə edən sahibləri və ya icarəçiləri (fiziki və hüquqi şəxslər) ödəyir. Bu cür obyektlər istifadəsiz qaldıqda belə onların sahibləri təsərrüfat vergisini ödəməlidir. Vergi məbləğinin hesablanması xüsusi tarif (poundage) nəzərdə tutulur. Bu tarif hər il Daşınmaz əmlakın qiymətləndirmə xidməti tərəfindən müəyyən edilir (hal hazırda 3.3% bərabərdir).

Bələdiyyə vergisini daşınmaz əmlak sahibləri və icarəçiləri ödəyir. Vergi məbləği daşınmaz əmlakın kateqoriyasında asılı olaraq dəyişir (səkkiz kateqoriya). Əmlakın bazar qiyməti aşağı düşdükcə, vergi məbləği də azalır. Məsələn, "A" kateqoriyalı əmlakın dəyəri 40 min f.st-dək olduqda vergi məbləği 900–1000 f.st, "H" kateqoriyası 320 min f.st yuxarı olduqda isə 2600-3000 f.st səviyyəsində müəyyən edilir. Əgər mənzildə 18 yaşından yuxarı olan 2 nəfərdən artıq adam yaşayırsa bələdiyyə vergisinin 100%-i, 1 nəfər – 75 %-i, yaşayan olmadıqda isə 50 % ödənilir. Adətən, vergi ödəniş hesabı mart və ya aprel ayında vergi ödəyicisinə təqdim edilir və 10 ay ərzində hissə-hissə ödənilməsi təklif olunur.

► DİGƏR VERGİ NÖVLƏRİ

2001-ci ildən Böyük Britaniyada totalizator oyun-

ları, kazinolar, lotereya və s. bu növ əyləncəli fəaliyyət gəlirin 15%-i dərəcəsində vergiyə cəlb edirlər (qabaq bu rəqəm 6.75%-i təşkil edirdi). Həmin ildən sərnəşin aviareysləri də vergiyə cəlb edilir. Avropa İttifaqı daxili uçuşlar 20 f.st, digər istiqamətlər – 80 f.st təşkil edir. Bu uçuşlara azaldılmış vergi rüsumu müvafiq olaraq 10 və 40 f.st –dir. Azaldılmış vergi ən aşağı sinif avia reyslərin sərnəşinləri üçün nəzərdə tutulur. Sığorta mükafatına tətbiq edilən vergi bütün sığorta növlərinə 5 % səviyyəsində, məişət texnikası, satış üçün nəzərdə tutulan avtomobil və səyahət sığortasına 17.5 % səviyyəsində müəyyən olunur. Torpağın çirkəndirilməsinə görə vergi 8 f.st (hər ton üçün); ətalətli çirkəba görə 2.5 f.st (hər ton üçün). Qum, qravyi və s. torpaq məhsullarının istifadəsinə görə 1.95 f.st (hər ton üçün).

Müxtəlif vergi növləri dövlət orqanlarına hər bir vergi ödəyicisini (fiziki və hüquqi şəxsi) nəzarətdə saxlamağa imkan verir. Beləliklə, dövlət istehsal, dövriyyə, bölüşdürmə və istehlakı tənzimləyir. Böyük Britaniyanın qanunvericiliyi investisiya üçün əlverişli şərait yaradır. Bu təcrübə Azərbaycan üçün xarici investisiyaların cəlb edilməsi baxımından, istehsalın və keyfiyyətin artımı baxımından vacibdir.

Ramil Bağirov